

Kaip Ona Gavronskienė Paežerių dvarą pardavė

leškodamas itin retai pasitaikančios informacijos apie Paežerių dvaro istoriją aptikau senosios rūmų savininkės, lenkų našlės Onos Gavronskienės skelbimą tarpukario spaudoje. Apie jį šiek tiek vėliau, o prieš tai – trumpai apie dvarininkės vyra Vladimirą.

Žmonių prisiminimuose vaikų neturėjęs paskutinis Paežerių rūmų savininkas lenkas Vladimiras Gavronskis vertinamas dvejopai.

Vieni jį laikė dosnumu pasižymėjusiu žmogumi. Samdiniai sakydavo: jeigu jau Vladimiras paskolino kaimiečiui savo gyvulį iš dvaro tvarto, tai jis ir dovanoto. Grąžinti nereikalavo.

Kiti atmintyje išlaikė netoli Paežerių ežero, ant aukšto obelisko, buvusią jaunos merginos skulptūrą. Pasak legendos, tai paskutinė Gavronskio meilės auka, kažkokiu būdu atėmusi sau gyvybę. Natūralaus žmogaus dydžio merginos siluetas sename dvaro parke stovėjo iki pat 1960 metų.

Kad dvarininkas mylėjo ne tik savo žmoną, liudija ir kiti amžininkų prisiminimai. Pasak jų, paskutinis Gavronskis buvo vadinas gaščiunu. Sakoma, kad retas kumetis, turėjęs gražesnę žmoną ar dukrą, leisdavo sau ilgai darbuotis senojo Gavronskio dvaro laukuose.

Apie Vladimiro mirtį 1914 m. laikraštyje „Lietuvos žinios“ atsiliepiama taip: „Vilkaviškio Paežerių dvarų savininkas Vladimiras Gavronskis 9 d. gegužės mėnesio pasimirė Varšuvoje. Būdamas turtingas jis dar gavo palikimo keletą milijonų po kuno Bagdono Oginskio mirties. Visuomenės

■ 1916 m. Paežerių dvarą jau valdė našle likusi Ona Komaraitė-Gavronskienė.

reikalams paliko sulyginamai nedaug. Sakoma, kad vos apie 80 tūkstančių. Tame skaičiuje 10 tūkstančių buvo palikta Suvalkų lenkų prekybos mokyklai. Ir 20 tūkstančių – Vilkaviškio būsimam ligonbučiui. Ačiū jam ir už tai.“

Paežerių rūmų savininkė Ona Gavronskienė po vyro mirties 1919 m. grįžo gyventi į Lietuvą. Likusiam laikui pasirinko puosniausią Suvalkijoje Paežerių dvaro sodybą. Kadangi jos vyras Vladimiras su šiuo pasauliu atsisveikino dar prieš Pirmąjį pasaulinį karą, našle Vilkaviškyje tapo antruoju žmogumi po burmistro. Ji pasižymėjo didele įtaka Vilkaviškio miesto valdžios pareigū-

nams. Kartais jos seno dvaro gėlynus laistydavo atsiųsti Lietuvos kariuomenės kariai.

Senoji ponai, matyt, norėdama įtikti dangui, Paežerių dvaro oficinoje įkūrė išskirtinai kumečių vaikams skirtą pradžios mokyklę. Sakoma, kad už pagrindinio plento buvusiame dvaro pušyne buvo įkurtta vasarvietė sergantiems Vilkaviškio vaikams globoti.

Ona Gavronskienė Paežerių dvare šeimininkavo ištisus dvidešimt metų. Lietuvos nepriklausomybė jau skaiciavo paskutines laisvės dienas. Pasenusi našlė, galbūt vedama politinio nuovokumo, 1939 m. įdėjo skelbimą į laikraštį: „Parduodu dvarą. Gyvu ir

negyvu inventorium. 105 ha. Tame 25 ha miško pušyno išnuomojama vasarotojams. Miške upė. Trobesiai mūriniai, stogai: skarda, dachaukos, gontai. Gyvenamas namas ir aficinė iš 34 kambarių. Spirito varykla. Didelis sodas, parkas. Ežerą galima išnuomoti miesto pliažui. Susisiekimas geras, plentas vietoje. Vieta tinka kurortui. Antrašas: Vilkaviškis, Gavronskienė. Tel. 25.“

Skelbimą perskaityė tuo metu vienas turtingiausiu Lietuvoje žmonių – zanavykas, Vasario 16 d. akto signataras Jonas Vailokaitis. Sprendimo našlei Onai Gavronskienei neteko ilgai laukti – 1939 m. birželio 20 d. laikraščio numeryje atsirado žinutė: „Vailokaitiai pirkо dvarą. Arti miesto yra gražus Paežerių dvaras. Ant ežero kranto. Dvaro savininkė Ona Komaraitė-Gavronskienė birželio 12 d. tą dvarą su 25 ha pušyno pardavė Jonui ir Aleksandrai Vailokaitiams už 204.000 Lt. Prieš žemės reformą Gavronskienė valdė 2325 margus žemės, kurią plotą užėmė Paežerių dvaras su palivarkais. Žemės reforma jai paliko tik 80 ha su trobesiais. Vėliau dar grąžino 25 ha miško.“

Su senaja ponia pasibaigė paskutiniai lenkų giminės šešeliai Paežerių dvaro istorijos puslapiuose. Sakoma, kad našlė Ona grįžo į Lenkiją. Anot prie Vilkaviškio dvaro vis dar gyvenančios močiutės žodžių, „Gavronskienė, vaikeli, mirė po trepais“ – suprask, didžiausiai skurde ir varge.

Lenkijoje tuo metu jau šeimininkavo Adolfo Hitlerio kariuomenė. Sakoma, kad Ona pateko į Štuthofo koncentracijos stovyklą. Ten ir atsiveikino su šiuo pasauliu.

Kviečiame atvykti į Paežerių rūmus ir išgirsti daugiau intriguojančių senojo dvaro istorijų ir pasakojimų.

Tomas SUŠINSKAS
Muziejininkas